

Το σιτσιλιάνικο νουάρ του Καμιλλέρι

Τα αστυνομικά έργα με πρωταγωνιστή τον Μονταλμπάνο έχουν πουλήσει πάνω από 10 εκατομμύρια αντίτυπα σε όλο τον κόσμο

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΛΕΞΑΚΗ

Ο πεντητάκρονος επιθεωρητής Σάλβο Μονταλμπάνο έχει ένα σπίτι δίπλα στη θάλασσα, στην περιοχή Μαρινέλα της Βιγκάτα. Τη Βιγκάτα δεν θα τη βρείτε σε κανέναν χάρτη. Μόνο αν την γκουγκλάρετε, θα μάθετε ότι από το 2003 έως το 2009 ήταν το δεύτερο συνθετικό της ιταλικής, ευρισκόμενης στη Σικελία, πόλης Πόρτο Εμπέντοκλε. Από τον Εμπεδόκλη, τον προσωκρατικό φιλόσοφο που έζησε στον Ακράγαντα (σημ. Αγκριτζέντο). Γιατί, όμως, Πόρτο Εμπέντοκλε-Βιγκάτα και γιατί ξανά μόνο Πόρτο Εμπέντοκλε;

As πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Στο Πόρτο Εμπέντοκλε γεννήθηκε στις 6 Σεπτεμβρίου 1925 ο μαέστρος του μεσογειακού αστυνομικού μυθιστορήματος Αντρέα Καμιλλέρι. Όταν πολύ αργότερα έγινε γνωστός παγκοσμίως για το έργο του, οι συμπατριώτες του πρόσθεσαν το φανταστικό τοπωνύμιο Βιγκάτα ως δεύτερο συνθετικό στην πόλη τους, για να τον τιμήσουν. Γρήγορα, όμως, το μετάνιωσαν.

Γιατί; Δύο τινά μπορεί να συνέβησαν. Ίσως διότι δεν ήθελαν πολλά μπλεξίματα με τις δυσεπίλυτες και παράξενες υποθέσεις στις οποίες είναι μπλεγμένοι ο Μονταλμπάνο... Ίσως διότι κατάλαβαν ότι το παράκαναν στην προσπάθειά τους να αξιοποιήσουν τουριστικά την περιοχή τους. Αποφάσισαν, πάντως, να στήσουν ένα άγαλμα του επιθεωρητή στο κέντρο της πόλης. Ο μπρούτζινος Σάλβο

«Η μαφία σκοτώνει δημοσιογράφους, όχι μυθιστοριογράφους», απάντησε ο Καμιλλέρι όταν ρωτήθηκε αν φοβάται τους μαφιόζους.

ακουμπάει με το ένα του χέρι σε ένα φανοστάτι και δίπλα του σπείδουν οι περαστικοί αλλά και οι φανατικοί των περιπετειών του για να φωτογραφηθούν.

Σαν καρτ ποστάλ

Ο Καμιλλέρι επιστρέφει συχνά με τη γυναίκα του, τα παιδιά του και τα εγγόνια του στο Πόρτο Εμπέντοκλε, για να βρει παλιούς φίλους αλλά και για να φρεσκάρει και τα σιτσιλιάνικα που, κυριολεκτικά, τα λατρεύει. Συχνά αυτά τα ταξίδια του δίνουν την έμπνευση να σκαρώσει νέες ιστορίες: «Η μέρα ήταν σαν εκείνες που βλέπεις στις καρτ ποστάλ: χρυσή αμμουδιά, σμαραγδένια θάλασσα, αίθριος γαλανός ουρανός. Υπήρχε ακόμη και μια βάρκα με πανί κάπου στο βάθος». Ο αστυνομός από τη Βιγκάτα, που έπλασε ο Αντρέα Καμιλλέρι, ξέρει εξ ενστίκτου αλλά και λόγω πείρας ότι κάπως έτσι ξεκινάνε όλα. Το σκηνικό πάντα αλλάζει και μαζί αρχίζει και ο χορός των προβλημάτων. Τα πάθη ξεμυτιζούν από τη φωλιά τους και δίνουν το έναυσμα για την ύφανση μιας καλής ιστορίας. Από εκείνες που ο Καμιλλέρι ξέρει τόσο εύστοχα να αφηγείται, χάρη στο ταλέντο του και στην άριστη γνώση των αφηγηματικών κανόνων.

Λάτρης του Μπέκετ και του Πιραντέλο, αφοσιώθηκε στη θεατρική σκηνοθεσία πολλών έργων τους, αλλά και στη δημιουργία τηλεοπτικών σειρών για τη RAI, όπως ο «Επιθεωρητής Μεγκρέ», όπου πρωταγωνιστεί ο διάσημος πλέον ντετέκτιβ που δημιούργησε ο Ζορζ Σιμενόν. Μαζί με τα έργα του Βέλγου γαλλόφωνου συγγραφέα, σε μια από τις βιβλιοθήκες του στο σαλόνι του σπιτιού του στη Ρώμη, όπου κατοικεί εδώ και πέντε δεκαετίες, έχει τοποθετήσει, μεταξύ άλλων, τα βιβλία των αγαπημένων του Τζέιμς Τζόις και Λουίτζι Πιραντέλο. «Όταν αισθάνομαι ότι οι μπαταρίες μου είναι πεσμένες, παίρνω ένα από τα έργα τους, το

«Η Αντελίνα του είχε ετοιμάσει διπλή μερίδα σαρτού, ρύζι με κριτσέδες και αρακά μαγειρεμένον σε φόρμα και, επιτέλους, μια μεγάλη τηγανιά καλαμαράκια και γαρίδες». Οι γαστριμαργικές περιγραφές του Καμιλλέρι είναι απολαυστικές.

Ο επιθεωρητής Μονταλμπάνο (σκηνή από την ομώνυμη σειρά) έχει σπίτι δίπλα στη θάλασσα, στην επινοημένη περιοχή Μαρινέλα της Βιγκάτα, στη Σικελία.

ανοίγω, διαβάζω μερικές σελίδες και επαναφορτίζομαι».

Από την ενασχόλησή του με το θέατρο και την τηλεόραση έμαθε πολύ καλά την τέχνη να φτιάχνει «ζωντανούς» διαλόγους. «Όταν γράφω κάποιο μυθιστόρημα και θέλω να εντάξω σε αυτό κάποιον νέο ήρωα, σκαρώνω μια συνομιλία του με έναν από τους γνωστούς ήρωές μου και εν συνεχεία, αν καταφέρει να περάσει το τεστ, προχωρώ στη λεπτομερή περιγραφή του και τον εντάσσω στον θίασό μου».

Η γέννηση του Σάλβο

Παράλληλα με την τηλεόραση και τον κινηματογράφο, ο Καμιλλέρι έγραφε μυθιστορήματα, νουβέλες και διηγήματα. Εξακολουθούσε, βέβαια, να διαβάζει μετά μανίας αστυνομική λογοτεχνία και κάποια στιγμή γνώρισε τον Μανουέλ Βάσκεθ Μονταλμπάν (η γόνιμη φαντασία του οποίου γέννησε τον νετεκτίβ Πίπε Καρβάλιο). Ερωτεύτηκε αμέσως το έργο του και, μάλιστα, έσπευσε να του «κλέψει» το όνομα για να βάλει μπροστά το 1994 τη σάγκα του Σάλβο.

Τα μυθιστορήματα όπου πρωταγωνιστεί ο Μονταλμπάνο είναι γραμμένα σε ένα μεικτό γλωσσικό είδος. Από τη μία στα ιταλικά, που επιτρέπουν στους ήρωές του να μιλήσουν με έναν κάπως πιο επίσημο, καθωσπρέπει τρόπο. Και από την άλλη στη σιτσιλιάνικη διάλεκτο, που τους προσφέρει την ευκαιρία να εκφράσουν άμεσα και

Αντρέα Καμιλλέρι. Έμπνευση και συνάμα πρότυπο για το πλάσιμο του Σάλβο Μονταλμπάνο ήταν ο πατέρας του συγγραφέα.

αφιλητάριστα και τις πιο μύχιες σκέψεις τους.

Είκοσι τρία χρόνια μετά, το φανταστικό ταξίδι του Μονταλμπάνο συνεχίζεται με μεγάλη επιτυχία σε όλο τον κόσμο. Έχουν πωληθεί μέχρι σήμερα πάνω από 10 εκατομμύρια αντίτυπα. Στον τόπο μας

έχουν μεταφραστεί και κυκλοφορεί όλα τα αστυνομικά έργα του Καμιλλέρι (τα περισσότερα από τις εκδόσεις Πατάκη και κάποια από το Μεταίχμιο και τον Καστανιώτη). Ο θίασος εξαιρετικός: πέραν του επιθεωρητή και των βοηθών του (Φάτισο, Μίμι Λουτζέλλο, Γκάλλο),

και φυσικά του ανεκδιήγητου αλλά αξιαγάπητου Καταρέλλα, που τα λάθη και τα αλλεπάλληλα σαρδάμ του σπάνε τα νεύρα του Σάλβο, η αραβωνιαστική του Μονταλμπάνο, Λίβια, η οποία ζει μόνη στο Μποκαντάσε, λίγο έξω από τη Γένοβα, και η οικιακή-εξαιρετική-μαγειρίσσο-βοηθός Αντελίνα, που αντιπαθεί σφόδρα τη Λίβια (όταν η Λίβια είναι στη Μαρινέλα, η γριά ντισώτισσα μένει μακριά), ο εστιατοριος Εντσο, του οποίου την κουζίνα τιμά συχνά-πυκνά ο Μονταλμπάνο, κυρίως όταν είναι στενοχωρημένος, αλλά και τόσοι άλλοι δίνουν πλούσια αναγνωστική τροφή με τα έργα και τις ημέρες τους στους εραστές της νουάρ λογοτεχνίας.

«Η Αντελίνα του είχε ετοιμάσει διπλή μερίδα σαρτού, ρύζι με κριτσέδες και αρακά μαγειρεμένον σε φόρμα και, επιτέλους, μια μεγάλη τηγανιά καλαμαράκια και γαρίδες. Αυτά, μετά την αναγκαστική νηστεία, τα έφαγε αργά, ενώ κάθε τόσο από τα χείλη του έβγαιναν επιφωνήματα ικανοποίησης». Τη γαστριμαργική διάθεση του επιθεωρητή σχεδόν πάντα τη φτιάχνει, όπως είπαμε, η οικιακή βοηθός του.

Πρότυπο ο πατέρας

Έμπνευση και συνάμα πρότυπο, όμως, για το πλάσιμο του Μονταλμπάνο αρχικά και εν συνεχεία της τηλεοπτικής εκδοχής του ήταν ο πατέρας του συγγραφέα. Ο Καμιλλέρι δεν το είχε συνειδητοποιήσει

από την αρχή. Όμως του το επισήμανε η γυναίκα του. Για τον χαρακτήρα του πατέρα του και πώς διαμόρφωσε, έστω και ασυνείδητα, τον Σάλβο είναι διαφωτιστικό το επεισόδιο που έλαβε χώρα το 1938 και το αφηγήθηκε πριν από λίγα χρόνια σε συνέντευξή του στον Independent ο Ιταλός μαέστρος: «Ο πατέρας μου ήταν θιασώτης του Ιταλικού Φασιστικού Κόμματος, θα έλεγε κανείς ότι ήταν αγνός ιδεολόγος. Μια μέρα, ένας συμμαθητής μου, ο Μαρτσέλο Πιέρα, φεύγοντας από την τάξη, μου είπε: "Αντρέα, αύριο δεν θα έρθω στο σχολείο". "Γιατί", τον ρώτησα, και μου απάντησε: "Γιατί είμαι Εβραίος". Τα έχασα. Όταν γύρισα στο σπίτι, είπα στον πατέρα μου τα καθέκαστα, και αυτός, ο θιασώτης των φασιστών, ξέσπασε: "Τον μπάσταρδο (αναφερόταν στον Μουσσολίνι)! Τι καραγκιοζιλίκια είναι αυτά που κάνει. Οι Εβραίοι είναι άνθρωποι σαν κι εμάς". Όπως ο πατέρας μου δεν δίστασε να καταφερθεί κατά της εξουσίας που υποτίθεται ότι αποδεχόταν για ιδεολογικούς λόγους, έτσι και ο Μονταλμπάνο δεν διστάζει να βγάζει γλώσσα στους ανωτέρους του όταν αισθανθεί όταν ξεπερνούν τα όρια, όταν εκμεταλλεύονται τη θέση τους για ίδιον όφελος».

Βατικανό και μαφία

Ο Καμιλλέρι δηλώνει ανένταχτος αριστερός και παραμένει κριτικός απέναντι στο Βατικανό και στην τεράστια δύναμη που αντλεί μέσω της εμπλοκής του, διαχρονικά, με

Ο ήρωας βγάζει γλώσσα στους ανωτέρους του όταν αισθανθεί ότι ξεπερνούν τα όρια ή ότι εκμεταλλεύονται τη θέση τους για ίδιον όφελος.

πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες. Και δεν παύει να υπενθυμίζει σε όλους, όταν του δίνεται η ευκαιρία, ότι η Ιταλία είναι κοσμικό και όχι θρησκευτικό κράτος. Επίσης, ο αντιμπερλουσκονισμός του είναι παρομιμώδης. Θεωρεί ότι οι ζημιές που προκάλεσε στην ιταλική κοινωνία η κυβερνητική θητεία του Καβαλιέρε είναι ανεπαρκώς θωρακισμένες.

Στο φόντο πολλών ιστοριών με τον Μονταλμπάνο η μαφία είναι παρούσα και ενίοτε κινεί τα νήματα περιπέλοκων υποθέσεων. Ο Σάλβο σε αρκετές περιπτώσεις μπαίνει στη μύτη των μαφιόζων, αλλά ποτέ μέχρι τώρα δεν έχει συγκροτήσει μετωπικά μαζί τους. «Φοβηθήκατε ποτέ για την αντίδραση των μαφιόζων σε σχέση με όσα τους χρεώσετε;» ρώτησαν κάποτε τον Καμιλλέρι, και η απάντησή του ήταν αποστομωτική: «Οχι! Η μαφία σκοτώνει δημοσιογράφους, όχι μυθιστοριογράφους».

Στο τελευταίο βιβλίο του Καμιλλέρι, που κυκλοφόρησε φέτος τον Μάιο στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πατάκη (η εξαιρετική μετάφραση πιστώνεται στη Φωτεινή Ζερβού), στον «Χορό των παρεξηγήσεων», η ομάδα του Μονταλμπάνο καλείται να διαλευκάνει την παράξενη εξαφάνιση ενός ζευγαριού, και η καλή μέρα από την αρχή φαίνεται: ο επιθεωρητής μπλέκεται σε έναν καβγά και στο τέλος οδηγείται στο κρατητήριο, η Αντελίνα αφήνει λιπόθυμο έπειτα από ένα ατύχημα με τηγανίτη έναν παρείσακτο στο σπίτι του αγαπημένου της επιθεωρητή και σε πολύ λίγο αρχίζει η ιστορία με τον απαγωγέα που φοβόταν τις απαγωγές...

Εχουν κυκλοφορήσει περί το σαράντα βιβλία του Αντρέα Καμιλλέρι, τα περισσότερα από τις εκδόσεις Πατάκη. Μεταξύ αυτών και οι περιπέτειες του επιθεωρητή Μονταλμπάνο. Πιο πρόσφατα, το μυθιστόρημα «Ο ζήθσοιός του Πρέστον» και «Ο χορός των παρεξηγήσεων», μίφρ. Φωτεινή Ζερβού, εκδ. Πατάκη.